

Iskolai lemorzsolódás és kiútkeresés a holland közoktatásban

Az iskolai lemorzsolódás visszaszorítására tett kezdeményezések a holland politikai napirendi pontok listáján előkelő helyet foglalnak el. A megoldás egyszerűnek látszik: a munkaadók, az oktatási intézmények, a tanácsadó-segítő intézmények, az ifjúságiszervezetek együttesen lépjenek fel a tanulók érdekében. A megújulás azonban még várat magára, ugyanis a gyakorlatban nagy ellenállás tapasztalható. A Volkskrant 2009. április 18-án megjelent cikkében Carolijne Vos újságíró foglalta össze a témával kapcsolatos jelenlegi véleményeket, nézeteket.¹

Úgy gondoljuk, az írás tanulságokat rejt a hazai kollégiumpedagógusok, nevelők, gyermek-és ifjúságvédelemmel foglalkozó szakemberek, de minden, a probléma megoldásában érintett hivatal, szervezet számára is.

Hollandiában az oktatásból korán kimaradó tanulók száma ijesztően magas. Évente nagyjából ötvenezer tanuló szakítja meg idő előtt a tanulmányait. Legtöbbször a középfokú oktatásból maradnak ki, mert a megkezdett tanulmányokat nem tartják elég érdekesnek, és egy másik oktatási formát választanak. Mások munkát találnak, néhányan közülük később mégis szakmát és valamilyen szakképesítést szereznek. Sajnos elegendő maradnak, akik iskolai képzésüket megszakítják, soha nem szereznek szakképesítést, és lassan, de biztosan a társadalom kirekesztettjeihez fognak csatlakozni. Ők átlagosan a közösségnek személyenként 1,8 millió euróba fognak kerülni.

A kérdés azonnal felvetődik: hogyan lehetne megelőzni az iskolából való lemorzsolódást? Egy minőségében és szerkezetében jobb oktatásban keressük a megoldást? Helyezzünk nagyobb hangsúlyt a szociális és érzelmi támogatás irányába? Keressük a további lehetőségeket a munkaerőpiachoz való hatékonyabb kapcsolat kiépítésére? Vagy a megoldás a gazdasági és egyéb eszközök jobb elosztásában keresendő?

Szeretet és odafigyelés lenne a megoldás kulcsa

A korai iskolai lemorzsolódás nemcsak személyes, de nagyon bonyolult és költséges társadalmi probléma, amivel minden társadalmi érintett egyetért. Nagy az egyetértés a megoldások terén is: az iskoláknak a kis létszámú osztályokat kell támogatni, az alapozó és szakmát adó képzések közötti jobb kapcsolat kialakítására kell törekedni, figyelmes, lelkes, érdekes tanárookra van szükség, a pályorientációra nagyobb hangsúlyt kell fektetni, és elegendő gyakorló munkahelyre van szükség. Valamint az iskoláknak több figyelmet kell fordítani a tanulók szociális és érzelmi problémáira.

¹ A cikket hollandból Roy Violetta kollégiumi szaktanácsadó fordította.

A tanulókra az iskolának és a munkaadóknak is figyelniük kell. Az utóbbiak érdekeltek egy potenciális, jól képzett munkaerő felvételében. A folyamat folytonosságáról a különböző szférák segítő szakemberei gondoskodnak, amikor a tanuló személyes életében nehézségekkel találkozik. Ez így világos és egyértelmű, ami sajnos a gyakorlatban nem így jelenik meg. Az akadályozó tényezők közül a bürokrácia és a sokszor egymás ellen és egymás mellett elbeszélő hivatali intézkedések említhetők meg.

Az iskolai lemorzsolódás tekintetében a rotterdami Albeda College igazgatója sem hisz a strukturális megoldásokban. Az Albeda College nem hétköznapi iskola, hanem úgynevezett „plusziskola”, ahol a tanulók az általános tananyagon kívül strukturált körülményeket, több figyelmet és gondoskodást kapnak. (A „ plusziskola” kifejezés az országos Tudományos Tanács ez évi beszámolójában „ Bizalom az iskolában” címmel szerepel. Ez a beszámoló főképp „túlhajsolt” fiatalok problémáival foglalkozik, olyan tanulókkal, akik felhalmozott szociális-és érzelmi problémák (drog, tartozások és/vagy családi problémák) miatt nem voltak képesek az iskolában tovább maradni).

Azokat a tanulókat, akik jelentős összegű tartozást halmoztak fel, az Albeda College azonnal a csődelhárítóhoz, vagyis a hitelesek megsegítő szervezetéhez irányítja, hogy a tartozással járó problémák a tanulót tovább ne terheljék meg, és ez a körülmény ne vezessen a tanulmányok megszakításához.

Az intézmény újszerű problémakezelése gyorsan szárnyra kapott. Egyre több megyében (köztük Nijmegen és Utrecht) indulnak olyan kezdeményezések, ahol oktatási intézmények, fiatalokat segítő szolgálatok, helyi hatóságok összefogva lépnek fel az iskolai lemorzsolódás visszaszorítása érdekében.

Az iskolai lemorzsolódás elleni küzdelem kulcsszava a szeretet. Az Albeda igazgatója úgy véli, hogy elfelejtettünk szeretettel és figyelemmel fordulni a gyerekek felé, és megérteni azt, amire nekik valójában szükségük van ahhoz, hogy a tehetségüket ki tudják bontakoztatni. Például, amikor egy csapat gyereket látunk a városi utcán labdát rúgni, gyorsan készen vagyunk a jelzővel: csellengők, ahelyett, hogy feltennénk magunknak a kérdést: nem egy kis földdarabra, saját kis grundra lenne-e nekik szükségük? Az igazgató régóta meg van győződve arról, hogy egyes gyerekeknek több támogatásra van szükségük, mint másoknak. A mi iskolánkban, meséli, többnyire olyan családokból kerülnek ide a tanulók, akik jelentős szociális, egészségügyi és anyagi gondok között élnek. Ezekben a családokban sok szülő soha nem is dolgozott, így gyerekeiknek a munka világa csak hírből ismert. A munkára való nevelést így fő célkitűzésünknek tartjuk. Arra próbáljuk őket nevelni, hogy saját sorsukat önmaguk irányítsák, lehetőleg pozitív irányban, és ne kelljen szüleik nyomába lépniük.

A középszintű szakképzést előkészítő oktatási intézményekben szinte mindenütt jelen van egy multidiszciplinális team (Gondozási és Tanácsadó csoport), akik a tanulóknak különböző problémáik esetén nyújtanak segítséget. Ton Eimers oktatásszociológus, a nijmegeni egyetem Munkára nevelés Kutató Centrum munkatársa szerint ez a teamforma az elmúlt tíz év egyik legnagyobb sikere. Az iskolák végre felismerik annak a jelentőségét, hogy mennyire felelősek abban, hogy egy tanulót szakképzetten bocsátanak az életbe. A Gondozási és Tanácsadó csoportokon keresztül az iskolák kénytelenek

erősen a tükörbe nézve konfrontálódni saját hiányosságaikkal. Vannak iskolák, ahol a külső szakemberrel való ellátás szinte túllépi a megengedhető mértéket, ami további problémák forrásává válik, figyelmeztet Roel in't Veld, a Delfi Műszaki Egyetem Szervezés-és Irányítástudományok docense. Minden külső szakember intézménybe való kiküldése további odafigyelést és szervezési feladatokat fog jelenteni, ami az eredeti oktatási folyamatra zavaró hatással lehet. Ideális esetben a külső szakmai segítők a tanárok felelőssége alá tartoznak (akkor is, ha azok fizetése a duplája az övéknek), azért, hogy segítők munkájuk az oktatás menetét ne zavarja.

Hatékony pályaorientáció

Gyakran hangzik el az az állítás, miszerint a nagyobb csoportlétszámok okozzák az oktatásban a legtöbb problémát, ahol a tanuló névtelenül elveszik a hatalmas iskolagyárakban. Roel in't Veld úr szerint ez nem igaz, mert nagyobb volumenű intézményekben is lehetséges a tanulókkal meghitt kapcsolatokat kialakítani. Ennek sikere az irányításért felelős személyek kezében van. Ez vonatkozik a motivált tanárookra, az új oktatásfejlesztő intézkedések bevezetésére, elterjesztésére. Tehát minden az irányítás minőségén áll vagy bukik. Egy jó tanár nem feltétlenül jó segítők, és ez fordítva is igaz. Egy jó segítők vagy tanulás-szervező nélkül a tanulóknak a szakmai képzés felé nagyon nehéz az utat egyedül megtalálni. Peter den Boer oktatáspszichológus, a tilburgi egyetem kutatási tanszékének munkatársa úgy látja, hogy a gyerekek elvesznek a kínált szakmák özönében, miközben egyáltalán, vagy legalább is nagyon kevés elképzelésük van arról, hogy egy-egy szakma valójában mit is takar. Az a tény, hogy olyan sok tanuló hajt végre még tanulmányai alatt is pályamódosítást, arra enged következtetni, hogy a tanulók csalódtak a képzési ajánlatokban. Az oktatáspszichológus munkája során több esetben is a munkaadókat bevonva segít a tanulók pályaorientációjában.

A tanulóknak a középfokú szakmai tanulmányok megkezdése előtt, 13-14 évesen kell egy szakmai profilt választani: egészségügy, vendéglátás, közgazdaság, természet és technika stb., ami a későbbi pályaválasztás meghatározó döntése lesz. Ha ez a választás hibásnak bizonyul, a későbbiekben a továbbtanuláshoz szükséges tantárgy kiegészítő képzésre már sokan nem lesznek kellően motiváltak. Vannak iskolák, ahol a tanulókat aktívan segítik a továbbtanuláshoz szükséges tantárgyak választásában, más iskolák a választáshoz vezető „tanulási utakat” beiktatva, különböző programokon keresztül teszik ezt a folyamatot hosszabbá.

Den Boer oktatáspszichológus szerint a baj nem is igazán az, hogy a tanulóknak korán kell fontos döntéseket meghozni, hanem, hogy kevés elképzelésük van a választott pálya tartalmáról. Ezt a felvilágosító munkát már az alapfokú oktatásban is el kell kezdeni, hogy az oktatás és a munka világa közötti átmenet minél zökkenőmentesebb legyen.

Gyakorlati foglalkozások és tapasztalatok

A tanulók képzése a gyakorlati foglalkozásokon a leghatékonyabb: a tanulók vegyék fel szépen a munkaruhát, és az elvégzett munkán keresztül fejlesszék magukat. Sok tanuló vesz részt például az úgynevezett „pályaelőkészítő tanulmányúton”, ami négy nap munka és egy nap iskolai elfoglaltságot foglal magában. Ez sokkal jobb, mint egész héten az iskolapadban ülni. Az ilyen úton folytatott képzésből sokkal kevesebb a lemorzsolódás, amit Christoph Meng, a maastrichti egyetem munka-közgazdásza kutatásában is bizonyított. A probléma igazából az, hogy sok tanuló az iskolai oktatást kényszerből választja, elegendő gyakorló munkahely hiányában. Ez igen sajnálatos, mert egy szigorú munkakörnyezet az előzőekben már említett munkaidentitás kialakulását nagymértékben képes elősegíteni. A fiatalok a munkavégzéshez szükséges kulcskompetenciákat, alapfeltételeket tanulnak így meg, mint például: pontosan megjeleníteni, munkaidőt kidolgozni, felelősség a munka és egymás iránt, megfelelően működni egy szociális kapcsolatrendszerben stb., ami önbizalmuk és személyiségfejlődésük szempontjából nélkülözhetetlen. Itt lenne fontos feladata a munkaadóknak, vélik az oktatáskutatók. Attól azonban tartani lehet, hogy a gazdasági válság miatt a munkaadók kevesebb gyakorló munkahelyet lesznek majd hajlandók az oktatás szolgálatába állítani. Ezzel azonban nem a saját malmukra hajtják majd a vizet, hiszen már most is több üzemágban hiányoznak a megfelelően képzett szakemberek.

Hibás ösztönzés

Az iskolai lemorzsolódás témája körül az a baj, hogy nemcsak egy megoldás van, mondja Ton Eimers. Ezenkívül a szociális gondozórendszer túlságosan eldarabolt. Állami szervek, fiatalokat segítő szolgálatok és oktatási intézmények egymást megkerülve dolgoznak, és saját működési régióikban, egymástól függetlenül találják újra fel a spanyolviaszt. Az iskolai lemorzsolódás problémáját már most is különböző állami szervek által létrehozott pályázati lehetőségek, többfajta projekt formájában segítik, sajnos ideiglenes jelleggel. Hiányoznak tehát a strukturális megoldások.

Roel in't Veld szerint az állam sok hibás ösztönző intézkedést hoz. Először a nehezen nevelhető tanulókat a speciális iskolába küldték, most egy speciális „hátizsákkal” (külső segítők, utazótanárok) maradhatnak a többségi oktatás keretei között. Ezáltal a tanulók sokszor a segítők közbenjárása miatt paradox módon még jobban eltávolodnak az iskolától.

Az oktatási felügyelet részéről is igencsak furcsa „ösztönzést” kapnak az iskolák. Általános kritériumok alapján megállapított norma alapján a nagyszámú lemorzsolódás miatt büntetést rónak ki rájuk. E szankció elkerülése miatt az iskolák mellőzik a „gyengébb képességű” tanulók felvételét. Ahova ezek a tanulók mégis felvételt nyernek, az a köztudatban gyenge iskolaként híresül el. Ezt a megbélyegzést az iskolák a befogadásért cserébe kénytelenek vállalni. Ez pedig nem a helyes megoldás.

Mit tehetnek a korai iskolai lemorzsolódás csökkentése érdekében a különböző társadalmi szereplők?

Állam

- pénzügyi/törvényhozási ösztönzés
- kevesebb bürokrácia és túlszabályozás
- kevesebb szétdaraboltság
- strukturális pénzügyi keretek

Oktatás

- az egyes képzési szintek közötti jobb kapcsolat
- jobb tanulmányi és pályaválasztási tanácsadás
- kis létszámú, és meghitt közösségek szervezése
- az oktatásban, nevelésben érdekelt tanerő

Ifjúság-segítő szervezet

- az iskolán keresztül való kapcsolatfelvétel a családsegítő, krízisambulanciák, csődkezelő, stb. szervezetek felé
- önálló életvitelhez (például serdülőkori terhesség esetén stb.)való támogatás

Munkaadók

- gyakorló munkahelyek felajánlása
- foglalkozásokról, képzésekről való bővebb információ